د ښاغلي مفتاح الدين ساپي ادبي اوفرهنګي اثارو ته يوه کتنه

دپښتو ژبه دنورو ژبوپه څنګ کې يوه اصالت لرونکې، تاريخي، قوي، پياوړې او دعلم دپراخو سر چينو لرونکې اودسترو اديبانو اوشاعرانوژبه ده، چې يو شمير بهرنيوليکوالانواوادب پوهانوپه خپلوآثاروکې په دې هکله ډېرې څېړنې او پلټنې کړي دي .

زموږ په ګران هيواد کې دپښتوادب په آسمان کې ليکوالان ،اديبان اوشاعران هغه ځليدونکي ستوري دي چې دهغوی په ځلا او ښکلا اودهغوی دآثاروپه وړانګوبه هر وخت زموږ د پښتو ادب روښانه ساتل کيږي.

په يوه ټولنه کې شعر او شاعري ځانګړې مقام لري .دشاعرانواحساس او عاطفه دټولنې انځور بلل کيږي اوشاعران د يوې ټولنې د عيني او واقعي مسايلو او پيښو څېړنه کوي اوپه خپلو شعرونوکې خپل احساس،عاطفه اودرد بيانوي .دوی په خپل کلام کې دخپل زړه احساس اودردونه انعکاسوي او کوشش کوي چې په بل

زړه اغیز ولري .دا جوته ده چې شعر ویل هم آسان کار نه دی ځانته یو ځانګړې استعداد غواړي . شاعري یو سپیڅلې، نرم، نازک اولطیف فن دی او په دې لاره تلل ډیر مشکل کار دی، دا یوه نادره تحفه ده چې دخدای پاک له طرفه چاته ډالي کیږي .

ښاغلي مفتاح الدین ساپي د خدای بخښلي اباخان زوی دی، چې د وږی میاشت په
(۱۳۱۵)کال کې دکنړ ولایت په مزار دره کې زیږیدلې دی.

ده خپلې زده کړې په کونړ، کابل اوامریکې کې پای ته رسولې دي ، وروسته له خپلو لوړو زده کړو دی په مختلفودولتي دندې کې بوخت و.

دی له هغوستورو څخه دی چې دده فرهنګي څیره دپښتوادب په ډګر کې روښانه او ځلیدونکې ده.

.

دی یو پیاوړې لیکوال، خوږ ژبې شاعر،ممتاز ډرامه لیکونکې اووتلې ژباړونکې دی.
دی په خپلو شعرونوکې دټولنې دځوریدلو خلکوویاړونه، ستوونځی، کړاوونه، ناخوالې، خوږې اوترخې اود شهیدانوآرمانونه اودغربت، مهاجرت اوجلا وطنې ستوونځې اودوطن اوهیوادوالوسره خپله ژوره مینه ، محبت اواحساس په ډیروښکلو سمبولونو،تصویرونواوانځورونوکې ترسیموي اوانعکاس ورکوي .
ښاغلي اکادیمسن سلیمان لایق چې یونامتو، وتلې شاعر اولیکوال دی اود اوسنیوشاعرانو اولیکوالانو په منځ کې یو ځانګړې ځای او مقام لري په خپله یوه لیکنه کې دساپي صاحب دیوې ټولګې په هکله چې (نیمګړي

انځورونه) نومیږي داسې وایي .

د (نیمګړي انځورونه) زیاتره
شعرونه له سولې، سوکالۍ، له هیواد او نړۍ سره
د مینې په څرګندولوډک شوي اوله نوع پالنې ، انصاف
اودخلکو له یوالي سره لیونۍ مینه او لیوالتیاښیي.
د دې په خلاف، ناسړیتوب، ښکیلاک، زبیښاک
،جګړه،توپیرپالنه اوپردي غلامي محکوموي .

دشعر ژبه یې ساده او سپیڅلې ده، خو د شمال
ختیزوپښتنوتر منځ دمروجوالفاظواو
ترکیبونودکارولوپه وجه یې لوستونکوته د تامل ضرورت
رامنځ ته کړی دی.
د وزن له پلوه ساپي داسې تګ توګه خپله کړې ده چې
هر راځ وزن ته لاره ورکوي، خو دهیڅ یوه التزام هم
نه کوي. ده د دې دفتر په شعرونوکې عروضي، نیم
عروضي، فلکلوري اوزان او بې وزنه قافیه لرونکي او
حتی د منثور شعربې وزنه فورم هم کارولی دی.ده ددی
آسانه او میسرې بڼې دخپلولو په وجه دقافیې او
اوزانو د انتخاب ستونزمنه لاره چې د هنري فکر د
الوتنې فضاتر فشار لاندې راولي، ځان ته هواره کړې
ده. زما په فکر، دخیالونود تصویرولواوحسي
کولوداسانولولپاره له بڼې سره دساپي په طریقه عمل
کول یو ابتکار دی، د وزن د غوراوي په برخه کې دغه
تګ توګه له شاعر سره د نویو خیالونوپه پیدا کولواو

پا للوکې مرسته کوي. که څه هم ساپي صاحب په شعر کې د تجربې دلږوالي په سبب د زړور پر مختګ زړه نه کوي او نګوښي، خو له بل پلوه دشعر د عنعنو نوي کول پيچلی تمرين دی او پوره ادبي صلاحيت غواړي. موږ په خپله په تيرو ديرشوکلونو کې وليدل چې څنګه د نوي وزن د مخکښانو ځينې وګړي بيرته پر شا وګرځيدل او د غزل د قلندرانولمن يې ونيوله .

ساپي صاحب ديوشميرغربي شاعرانو اوليکوالانوآثار په پښتو ژبه ژباړلي اوخپاره کړي دي .د ده ادبي اوفرهنګي شخصيت نه يوازی په هيواد کې دننه بلکې په بهر کې هم پيژندل شوې دی.دی په انګريزي ژبه هم شعرونه او ليکنې لري .

پوهاند دوکتور مجاور احمد زيار چې دپښتو ادب په ډګر کې يوخوږ ژبې، نامتواو وتلې شاعر او ليکوال دی په خپله يوه ليکنه کې د ساپي صاحب په هکله داسې وايي:

(او زموږ نوښتګر ساپي له هغو کم پيښو پښتنو او بيا د خپل پوخ منګي پښت زده کړه والواوليکوالوڅخه دی، بې له دې چې دنظم، پښيلی(قافيې) اوتول وتال پر دوديزه لياره يو پل هومره واخلي اوخپل کړاواوازميښت په کې پوخ کړي، وار له واره يې له شعر او بيا ژمن شعره راپيلوي او تر هغې چې اروپايي وزمه بې تول وتاله (سپين) شعر ازمايي، پوره برې تر لاسه کوي اوديوه شاعر په توګه راڅرګنديږي، خو کله چې د توليز يا موزون (ازاد) شعر اويا هم ګرد سره دوديز يا کلاسيک پښيليز(قافيه واله) او بيا غزل خواته راستنيږي، له تول ژب- ښکلاييز او ژب - انديز پخوالي او سمبولتيا سره سره د (دوديزو) عروض پوهانوپام ځانته را اړوي او يو مخيزه يې له شعر وشاعرئ څخه نټه او نمښته کوي .

دا چې ساپي ولې وار له واره له ناپېيلي شعر راپیل کړی، دک توسن یې داوو چې په امریکاکې یې د زده کړې له مهاله په نړیواله کچه د نومیالو ژمنو اوهومانیستو شاعرانوخورا په زړه پورې شعري بیلګې په ناپېيلي بڼه پښتو ته راړولي او ورو ورو یې دی هم شعر ویلو ته راهڅاوه او ښکلاییز ځوب(ذوق) او وړتیا یې ورسره غځونې کولې او په پای کې یې د ورته ازادویا سپینو بیلګو پنځونې ته متې را ونغښتې او دا توسن چې ولې وروسته ورو سته لنډ تنګ فورم ته راواوښت او د خوشحال خبره دا ارت جهان یې په لوی لاس پر ځان تنګ وتورش کړ، همداوو چې ځوک ونه وایې(ساپي) شاعر نه دی او هسې (ادبي ټوټې) کاږي) .

په رښتیا هم چې ساپي صاحب له هغوشاعرانو او لیکوالانو څخه دی چې د ده خوږ کلام ، شعروشاعري دپښتو دادبیاتو په تاریخ کې ځلانده،روښانه او نه ورکیدونکی دی، او د ده ادبي او فر هنګي شخصیت دقدر او ستاینې وړ دی . دی یودروند،مهربان ، اومتواضع انسان دی. دی دښه او نیکو اوصافواو نرم مزاج او لوړ اخلاق څښتن دی.

دساپي صاحب چاپ شوي اثار دا دي :

۱- نړیوالې سندرې (ژباړه).

۲- سپیدې- نړیوال شعرونه (ژباړه).

۳- مات وزر- نړیوال لنډ داستانونه (ژباړه).

۴- ادبي او هنري ځیړنې (لیکنه او ځیړنه).

۵- د هیواد په مطبوعاتو کې ګڼ شمیر چاپ شوې مقالې.

۶- نیمګړې انځورونه - شعري ټولګه (لیکنه)

په ډیر درنښت : انجنیر عبدالقادر مسعود

دښاغلي ساپي صاحب د شعري ټولګې څخه مو یو څو شعرونه غوره کړي دي چې د تاسو پام ورته راګرځوم .

سپوږمۍ

که سپینې سپینې، سپوږمیه سپینې!
پوړژلې شپې مې، له بره وینې

پردی هیواد دی، پردی ده مینه
نه تروښي زړه مې پردی ستر ګلینې
په خوله کونګی شې، ولې نه خاندې
په څه پردی شوې، زما له مینې
دخدای لپاره، حال د یار وایه،
په غم یې ګوتې دځیګر وینې!
هالینډ- جنوري ۱۹۹۸
دویدیونو (لغاتو) ژباړه

****

پورژلی : مسافر، جلای وطن

تروښل : ربودن، اغوا کردن، گمراه کردن

سترګلین : نگاه

برخه

د زماني له مړه وجدانه
بې سروبوله ګرماني وړم
تل دشکنو له تیروغشو
دټپونونښاني وړم
دبیلتون له سوځند اوره
توري ایرې دیاراني وړم
له منګنوسړو سیلیو
مړاوی ګل له ګلخاني وړم
له لوټ شوي شرابتونه

هسې تشتوري پيماني ورېم
دخپلو اوښکو له اميله
نن په بنوکې څو داني ورېم
د وسمهال له تاړاکونو
غملړلي افساني ورېم
له مينه وړي سوزوسازه
ويرژړلي تراني ورېم!
هالينډ- اپريل ١٩٩٨
د ويپونو (لغاتو) ژباړه

****

بې سروبوله : بې بنياد، بې اساس، بې سروپا

ګرمانه : ملامتی، جرمانه، سزا

تاړاک : شبخون، مصيبت

دشړونتيا رنځ

زما دشونډو پر پرديسه للمه
ستا د خولګيوباران نه اوريږي
زمادسترګو پر تورتمو شپولو
ستا دسپوږمی پلوشې نه ځليږي
زما دغوږ په دې ويده شپيلی کې
دا ستا دميني پټ راز نه پسيږي
په دی سابندې او پردی هواکې
ستا دلونګو وږمې نه چليږي
دزماني له دې بويني بوښتې
زمانښتی برخليک نه ورهيږي!
هالينډ- فبروري ١٩٩٩

دويیونو (لغاتو) ژباړه

****

دشړونتیا رنځ : رنج تبعید

شپیلۍ: سوراخ گوش، نی، توله

بوښته : لجنزار، مرداب

برخلیک : سرنوشت

ورهیدل : رهیدن

سوکمار

دزمانې په (رینګ) کې
پرون د کفر په تور،
سوکمار (رامبو)
په توغندیز سوکانو وځپلم
او دا دی نن مې ستوي یو ځلې بیا
د اسلامي بنسټپالۍ په ګناه
چې په خپل لاس
لکه کوکنار
یې وه کرلي راته!

هالیند- فبروري ۲۰۰۲
دویـیونـو (لـغاتـو) ژبـاړه

****

سوکمار : مشت زن

رینگ : میدان مشت زنی

رامبو : قهرمان فلم های امریکایی وکنایه از پنتاګون است

ستول : ریشه کن کردن، نیست ونابود کردن

پروني اشنا ته

تا له پردۍ بدلې
خپله سندره ځار کړه
ماته له لیرمي چلندکرکه راغله
تاپه پردي پرتوک کې ځان وپوښه
ما دپردیوپر برم ویاړ وغنده
تاته تر خپل
پردۍ کلتورښه ایسي
خوماته خپل
زما دآر و دپیژندنښه ده
تاخپل تور سر
د بور سرو همرنګ کړ
او زما خپل دا
له څرمني سره شکلی شکاري
ستا انګي تر شونډو سره دمیمو

اودازماهم دمور مړو ماشومانو د غومبوروپه رنګ
اشنا !
ته ، پوروړی نه یې
زه دپورونوبد پور
ته د پیسو د ښکارولواتل
زه د ښکاري کیسه برانوبلهار
زما او ستا ترمنځ
سپین غر ودرید
ته پر ما
اوزه به پر تاخاندم !
هالینډ- جون ۲۰۰۳
دویيونو (لغاتو) ژباړه

****

لیږمی : چاپلوسی، تملق، چاپلوس، متملق

په پردي پرتوګ کې ځان پوښل : کنایه از فخرکردن به افتخار دیگران

آر : اصل

پیژندنښه : علامه، شناخت، هویت

میمه : مردم قبایل پشتون به زن و دوشیزه ، اروپايي میمه ګوی

بلهار: قرباني

بدپور: بدقرض

برم : شان وشوکت

خوب

زما له تاندې ځوانی
تر اوسنې زړښته
لومړنی ځل وو دغه
چې ما دخپلې پخوانی مینې
له ګلابې شونډو نه
د خوږې مینې
یوه خولګی واخیسته ،
آه!
چې دا یو خوب وو هسې.............
هغه زما نوخندیدلی ګل خو
تربویولو مخکې
هغه مهال وو لا زمولی خزان!
هالینډ- اکتوبر ۲۰۰۳
دویونو (لغاتو) ژباړه

****

تاند: تازه، شاداب

خولګی : بوسه

نوخندیدلی : نوشګفته

زمولل : پژمردن

شتمن او نیستمن جنایتکار
دسرو زرینو سکو نمنځونکی سماو
نیستمن
او بې زورو زر ګناهکار
پرسولی ځروي
خو، شتمن تباهکار
چې خپل بوږنوړی جرم
د سرو سپینو زرو
او میراثي شاخ وپرتم
تر شا پټوي،
پټمن او شکومی بولي!
هالیند- دسمبر ۲۰۰۴
دوییونو (لغاتو) ژباړه

****

نمنځونکی : عبادت کننده، پرستش ونیایش کننده

بوږنوړی : وحشت انګیز، وحشت آور

شاخ وپرتم : شان وشوکت

شکومی : خیرخواه، خیر اندیش

پتمن : آبرومند، برومند، باشرف

دمینې میراث

دپسرلي له شنه بار خونه
دخزان سپیره خولګی وړم
د لونلي ګل له غاړې
ترمې ترمې غاړه کی وړم
دبرخلیک له شومو چارو
تتې وړانګې د سپوږمی وړم
د (وینوس) د داد نیاوتون ته
تاند لبانه ناوکی وړم
او د مینې له میراث نه
پر سر ایرې لکه سپرغی وړم

کابل - ۱۳۴۲

دویونو (لغاتو) ژباړه

****

خولګی : بوسه

وینوس : الاهه ء عشق وزیبایی روم باستان(زهره)

لـونـلـی : افشـانـده

نـیـاوتـون : دادگـاه

تـانـدلـبـان : جوانـیـمـرگ

نـاوکی : عروسک، لـعـبـت

بـارخـو : رخسار

تـلـیـن

چې پـه مـیـنـه کـې یـې مـیـنـه راښوولـه
نـن پـریـاد یـې تـړمـې اوښکـې دروړوم
چې دسیـنـد څـپـو پـه غـیـږ کـې بـه رااوښتـه
نـن خـیـالـي انـځـور یـې غـیـږ کـې ویـدوم
چې سپـوږمـی بـه پـري لـه هسک ګـلـپـاڼـې نـوستې
نـن تـصویـر یـې پـه ډیـوو کـې بـلـیـږدوم
چې پـرمـخ بـه یـې وږمـوخـڼـې وېـړلـې
نـن ایـرې یـې پـه وږمـو کـې لـیـږدوم
تـازه ګل مې مـنـګـنـو سیـلـیـو ومـروړ
نـن پـه تـلـیـن کـې یـې غـمـونـه ژړوم
کـابـل - ۱۳۴۲
دویـیـونـو (لـغـاتـو) ژبـاړه

****

نوستل : پاشیدن، افشاندن

بلیږدول : پیچاندن

ویړل : هموارکردن، گسترانیدن

منګنی : خزانی، پاییزی، تیرماهی

دروږول : قرباني کردن

مروړل : پژمردن، تافتن

دسهار باد

دسهار باده !
له سپینوڅوکو،
راوچلیږه !
په ښغل رادرومه !
مه ایساریږه
خبر یې راوړه !
راولوریږه !

داهم دساپي صاحب يو تراژيک او غمجن شعر په انګريزۍ ژبه :

Poet : Meftahudin safi

Tulip

Spring is here again as a beautiful lass
With all its glory and charming grace
Tulips are bursting into smile
Worth of looking, beauty of soil
Folk here and there around
Their every cluster is bound
To go and join the feast of tulips
With heartfelt joy and cheerful lips
But I !!!
As the fading tulips of native my land
Bear no spring like a succession of seasons
****
In the perpetual succession of seasons
In the battle of false and reasons
In the endless stream of time
In the harmony of eternal rhyme
Many years died away
As an elegy in musical play
And thus, I suffer a lamentable life
Burning nostalgia for children and wife
As a frozen smile on the lips of pain
Am a wondering soul and anxious brain
And I keep your memory in my tears
I mourn for you and for all my dears
****

My country is but a burnt down garden
For the ashes of which no one begged a pardon
My home land demolished under the heels of cruelty
But the powers involved are sensing no guilty
My birth land is, but a land from which the tears escape
And seek a refuge into a mirage lap
They fall as a rain over dry desert
And soak the earth the earth in every pace and effort
My country is, but a land of torture
The scene carnage, the rule of butcher
My country is, but the victim of barbarity
It is our harsh and bitter reality
She crawls ahead as a wounded deer
And leaves the blood at her back and rear
****
په ډیر درنښت : انجنیر عبدالقادر مسعود